

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

AL. ED. LINDBLÖM.

N:o 5.

Lund Maj.

1843.

I. Original-Afhandling.

Exkursion i Bohuslän 1841, af M. W. von Düben.

(Forts. fr. N:r 4.)

Ononis arvensis har jag aldrig sett i sådan mängd som öfver hela Tjörn (deremot sågs ingenstädes under hela resan *O. spinosa* eller *repens*); derifrån följde den mig öfver hela Bohuslän, och utgör en verklig prydnad på dess sidländta ängar, liksom *Geranium sanguineum* på torrare ängar, *Epilobium angustifolium* i de talrika stenrösen, *Sedum album* på klipporne, och *Lonicera Periclymenum* i buskmark och snar. — Kringen grotta, Heås-stugan kallad, och på Stegelberget, båda på Stenkyrkas Prestgårds egor, vexte *Alchemilla alpina* ymnigt; jag fann den sedan vid Torpane i Qville Socken, Kalm tog den redan på Kosteröarne, på ett berg nära Göteborg finnes den, och Areschoug har tagit den vid Grundsund och på Hönö, så att den troligen finnes spridd öfver hela Bohusländska skärgården. — *Cucubalus Behen* hade jag icke sedt på de mindre öarne, men här var den ej sällsynt — *Hypochaeris radicata*, *Sedum rupestre*.

D. 1 Juli. Resa från Tjörn öfver Orust. Resor till lands äro här så sällsynta, att Gästgifvaregårdar finnas, der på en månad ingen resande passerat. Vägen förer först genom en fruktbar dal på Tjörn, sedan öfver Mjörn, hvilken ö genom en stenbro är förbunden med Tjörn. — Konsten att bygga väderqvarnar, säger Kalm, var i hans tid okänd på öarne i Bohuslän; nu har hvar gård på Tjörn och Orust sin egen väderqvarn, alla belägna på de högsta, efter utseendet nästan otillgängliga klippor. En ram af sådana klippor omfattar alltid den leende taf-

lan och de breda dalarne på Tjörn likna fullkomligt Göta elfsdal. — Mjörn med flera af de kringliggande öarne har lydt under Sundsby säteri, hvars sista egarinna, Fru Margareta Hvidtfeldt testementerade godset till Göteborgs gymnasium, med förbehåll att skogarne skulle vårdas såsom det skett i hennes tid. Också är hela Mjörn ännu klädd med Ek- och annan löf-skog, och derigenom kanbända den vackraste ö i hela skärgården. — En färja för derifrån öfver till Orust, hvars inre del bär barrskog. Granen, som alls ej synes till på alla de mindre öarne, ses redan här ymnigt blandad med Tallen. Yttre delen af Orust består mest af nakna berg, och först vid Morlanda blir åter barrskog; här föda sig många bönder med skeppsbyggeri, isynnerhet för de många kringliggande fisklägenas räkning. Natten i Ellelös.

D. 2 Juli öfver Rogersvik till Fiskebäckskil på Skaftö, der Areschoug låg. — Fiskebäckskil är ett af de större fisklägen i Bohuslän, med inemot 200 hus och öfver 800 invånare; låge husen ej så utan all ordning strödda på slutningen af en klippa, vore utseendet nästan stadslikt. För ej länge sedan voro Kilboarne fattiga liksom invånarne i det närbelägna Grundsund, hvilka ännu blott lefva af fiske; men i sednare åren ha de förra slagit sig på en mera lönande näringsgren, frakthandel. De ega nu 96 vackra fartyg, mest jakter och skonertar (en mängd, som minsta antalet af våra s. k. stapelstäder uppnår!), hvarmed de isynnerhet frakta Norrska varor till Danmark, Tyskland och England. Norrmännen sjelfva bygga nemligen numera mest större fartyg, hvilka från Göteborg och annorstädes frakta Svenska produkter till aflägsnare länder, och lemna i stället sina egna smärre frakter allt mer och mer åt Bohuslänningen.

D. 3 Juli. En exkursion på Skaftö. — Mellan Rogersvik och Grundsund genomskäres ön af en djup dal, som knappt höjer sig öfver hafsytan, och sträcker sig genom hela ön; salta vattnet går också genom densamma som en smal bäck. Vid bron öfver denna bäck mellan Rogersvik och Grundsund ligger ett vidsträckt fält som vid upsjö inunderas af hafvet och eger en rik strandvegetation. Utom en mängd af de allmännare strandvexterna vexte här *Halymus pedunculatus* så ymnig att den gjorde

hela sträckor gråa; den hade nyss begynt blomma. *Salicornia*, *Chenopodium maritimum*, *Alsine marina*, *Ruppia rostellata* (i Bohuslän nästan ymnigare än *R. maritima*; jag har aldrig funnit båda tillsammans på ett ställe), *Sagina stricta*, *Scirpus maritimus* m. fl. — *Glyceria maritima*, allmän här såsom längs hela Bohuslänska kusten (nästan alltid på leriga stränder och i den större formen), bildade större delen af det egentliga gräset; der denna gräsvall slutade, gick endast *Salicornia* längre ut i sjelfva hafsvattnet. — Föröfrigt hade öns vegetation föga märkvärdigt. I en solig och buskbevext bergssida stodo *Agrimonia* (allmän på de följande öarne ända till Koster), *Geranium columbinum*, *Astragalus glycyphyllus*; kring Kristineberg *Hieracium rigidum* (sågs sedan på många ställen allt upp till Koster, ofta blandad med *H. vulgatum*) och *Coronopus depressa* (på holmen vid qvarnen).

D. 5 Juli. Exkursion till Dragsmarks kyrka, fordom ett kloster, beläget inpå fasta landet och i en vacker nejd, sådan Munkarne alltid valde för klostrens anläggande. — Då man kommit öfver Getrikssund, började barrskog snart; på vägen åt Backa togos *Blechnum*, *Geranium molle*; vid Backa *Prenanthes*, *Hypochaeris radicata*. Här fick landet ett annat utseende, med löfskog, mest bildad af Bok, som dock här ej sågs tjockare än af en alns omkrets; inåt landet blir den gröfre och större, och först här, i Bokenäs, Högås och Skredsvik socknar, kan man sätta Bokens norra gräns. I Bokenäs (som utan tvifvel fått sitt namn af Bok, ingalunda af Båge, som Ödman i sin Bohusläns beskrifning förmenar) ha åtminstone för ej längesedan funnits famnstjocka Bokar; likaså i Skredsvik, om hvars "stora bökskog" redan Kalm nämner (p. 238), och hvarest en bonde i Dragsmark för några år sedan köpt grofva boke-kölar. På Hjeltö mellan Dragsmark och Orust finns ymnigt bok, och redan på inre sidan af Skaftö ser man några spridda träd, men på sjelfva Orust lär den saknas. Äfvenså litet ser man den på hela vägen söder om Uddevalla och det är först ned emot Göta elfs utlopp, som den begynner åter visa sig; detta lærer också varit anledningen hvarföre man alltid plägar sätta bokens norra gräns i södra Bo-

huslän" eller "kring Norder elf" (norra grenen af Göta elf). De omnämnda trenne socknarne ligga alldeles i bredd med Hunneberg och Omberg, hvilka man hittills antagit vara Bokens nordligaste vextställen i Sverge; imellertid gå enstaka boklunder i Bohuslän ännu betydligt högre, och det torde ej vara alldeles utan interesse, att här på ett ställe samla de upgifter jag derom under resan erhöill och till större delen sjelf haft tillfälle kontrollera. — I Stångenäs härad (närmast norr om Bokenäset) finnes bokskog ännu på några ställen, såsom vid Holma i Braста socken (hvaraf dock nu ej mycket lär återstå), Torreby i Fors socken och Näfverkärr i Bro socken, och trädet kännes här ännu af hvar bonde; men den nordligaste bokskog i Bohuslän, och utan tvifvel i hela Sverge, är på hemmanet Ånneröds egor vid nordligaste hörnet af Tossene socken och helt nära Skärholmens gästgifvaregård, under $58^{\circ} 30'$ lat. Här finnes såväl gammal ollonskog (med stammar af 2—3 alnars omkrets) som isynnerhet ung tillvexande skog. Det stormade riktigt den dag då jag besökte detta ställe, men i den dal der bokarne stodo, kändes knapt en fläkt; också är detta ett alldeles enstaka undantag, nästan liksom bokskogen på Omberg, ty annars lär i detta härad (Solenäs) ej finnas bok på något enda ställe, om ej vid Åby (hvarest den åtminstone förr funnits), och i hela det s. k. norra fögderiet, som börjar ett böss-skott norr om Ånneröd, finnes troligen icke en bokbuske. Dock finnes bok vid Vågsäter på Dalsland, 1 mil från Qvistrum (enl. Mag. Åberg); detta ställe ligger föga sydligare än Ånneröd, och på en betydlig uphöjning öfver hafvet.

Vexter, som föröfrigt kring Dragsmark anmärktes, voro på bergen *Asplenium Breynii*, *Filago minima* (denna såg jag sedermera flerstädes under resan, men ingenstädes i Bohuslän *F. montana*), *Spergula subulata*, *Hieracium rigidum*; i en skuggig dal långs bäcken, som flöt förbi Kyrkan: *Impatiens*, *Viola epipsila*, *Melica nutans*, i sjelfva bäcken *Scirpus silvaticus* i största mängd. Vid Kloster-ruinen stod den vanliga formen af *Nepeta Cataria*; den *Nepeta*, som jag vid Göteborg och på

örarne derutanföre sett, luktar alldeles som Citronmeliss och är *N. citriodora* Balb.

Redan ner på Tjörn hörde jag omtalas ett besynnerligt träd, som skulle stå på Dragsmarks kyrkogård, enligt sägen ditplanteradt af munkarne; trädet skulle vara "fyrcantigt" och ingen menniska kunna säga dess namn. — En bonde, som såg att jag samlade vexter, kom också här till mig och begärde uplysning angående detta träd, hvilket befanns vara *Evonymus Europæus*, hvars fyrcantiga qvistar och besynnerliga bär dragit sig en så allmän upmärksamhet. Några buskar af 4—5 alnars höjd stå på kyrkogården och synas, tillsammans med andra numera utgångna, ursprungligen ha bildat en häck omkring densamma; allmänna sägnen är att de stått der alltsedan munkarnes tid. Nu stå några sådane buskar äfven på kyrkogården i Fiskebäckskil, till hvilka frön eller sticklingar förmodligen tagits från Dragsmark.

Särdeles allmän sågs i år, både här och flerstädes, en monstrositet på Granens qvistar, motsvarande Kikbären på Enen, och liksom dessa, härmande fruktens metamorfos. Genom styng af insekter (*Livia Juncorum?*) hade de nybildade qvistarne stannat i vexten, deras barr hade blifvit dubbelt kortare, utbredt sig till en platt och något sköldlik form, och slutit sig intill hvarandra alldeles som fjellen på en kotte; endast spetsen stod oförändrad kvar, framskjutande ungefär som apex sligmaticus på Talens fjäll. Ini voro dessa kottar fulla med små larver. Oftast var hela qvistens vidare utveckling härmed hämmad; stundom hade den dock egt nog kraft att förlänga sig tvertigenom denna månströsa kottbildning, och deroftvanföre bilda verkliga barr.

D. 6 Juli. Exkursion till Gåsö, hvars vegetation var högst trivial. Af *Euphorbia palustris* ett enda stånd. Här lär *Angelica lilioralis* vara slut, hvaremot *A. silvestris* börjar bli allmän; den stod ännu blott i knopp, då den förra redan var nästan utblommad. — *Agrimonia*, *Arundo epigejos*, *Ononis arvensis*, *Hieracium rigidum* närmande sig boreale, *Silene nutans*, *Juncus silvaticus* m. fl. Inpå ön stod *Scirpus glaucus* som säd i en åker; der jordmånen blef torrare bildades allt grä-

set af *Glyceria maritima*, sedermera af vanliga ängsgräs, hvaribland *Euphrasia odontites* β *simplex* här, såväl som på Skaftö och flerestådes i skärgården, sågs särdeles allmän. — Vexter, hvilka föröfrigt ej saknas på någon strand i hela Bohuslän, äro *Cucubalus maritimus* och *Armeria maritima*, liksom *Silene rupestris* och *Spergula subulata* finnas på hvarje klippa, och *Cornus svecica* i hvarje fuktig bergsskrefva.

Af storm och oväder qvarhölls jag på Skaftö ett par dagar längre än jag önskat, så att jag först den 9 Juli kom öfver Gullmarsfjorden till Lysekil, hvarifrån resan fortsattes till Qville. — Lysekil har för några år sedan fått köpingsprivilegier och här finnas flera handlande, hos hvilka de kringboende fiskarne hellre hämta sina förnödenheter än i det aflägsna Uddevalla. Lysekil har ordentligare gator och mera småstadsligt utseende än Fiskebäckskil, ehuru husen i allmänhet äro mindre vackra. — Mellan Lysekil och Qville ser man öfverallt mellan bergen fruktbara dalar med bördiga åkrar och ängar. Hvete, som i Kalms tid knappt såddes i norra Bohuslän, ser man nu öfverallt ända upp till Strömstad; äfvenså ärter. Af hvete hade gästgifvaren i Skärholmen i fjol fått 20:de kornet, i förfjol 30:de, efter en tunnans utsäde. På Kalms tider föregaf man, att ärter ej kunde rätt mogna här, nu har man aldrig hört omtalas något år, då de ej mogna; först "på fjällen" (fjäll kallar man i Bohuslän alla högre, öde och oväga bergstrakter) invid Dalska gränsen hörde jag omtalas, att frosten någongång kommer så tidigt, att ärterne ej hinna mogna. Också äro dessa fjälltrakter de enda der vårråg numera sås, och det blott på en eller annan enstaka gård, som har mager sandjord. I Kalms tid brukade bönderna i hela norra Bohuslän aldrig annat än vårråg.

Färglafvarne, som under en lång följd af år exporterats från Bohuslän, och hvilkas insamling isynnerhet utgör en näringsgren för den fattigare delen af dess befolkning, äro nu så afskrapade på Bohusläns berg, att man i de sednare åren vanligen seglat till Norge efter "mossa." Båtar, bemannade med 6—8 personer, män, qvinnor och barn, gå dit försedda med proviant och nödiga redskap för mossans insamlande och förvaring, bli der en

14 dagar eller mer, gå långt in i landet, ända upp "till fjälls" och kunna, om fångsten varit god, komma tillbakars med så mycket mossa, att hvar person kan få på sin del 10—12—15 Rdr. "Norrmännen," sade berättaren, "som ännu ej veta hvad sådan mossa duger till, förundra sig vanligen och beklaga dem som nödgas således gå och skrapa mossa på bergen; oakadt", tillade han, "mången af dessa moss-skrapare kan ha det bättre än kustboarne i Norge." — För närvarande är det 3 slags mossa som samlas: 1. Hvitmossa (char. "under hvit"), egentligen *Parmelia tartarea*, hvilken i början togs ensamt men också blef först "utskrapad", och nu är så sällsynt, att jag på hela resan blott en enda gång såg den med utbildade frukter. Nu tages utan åtskillnad af den, *P. sordida* β *corallina*, *P. Hæmatomma*, *P. ventosa* och *Lecidea sanguinaria*; den betaltes i år med 1 Rdr 12 sk. Lispundet. Före säljandet sigtas den vanligen, för att renas från vidhängande sand; den är i alla fall tyngre än de båda andra slagen. — 2. Gråbergsmossa (*Umbilicaria pustulata*); som först för 12—15 år sedan började samlas, men sedan betaltes högst af alla, vanligen med 2 Rdr à 2—24 (i år med 2—12 à 2—16) och var i början så ymnig att en person lätt kunde deraf samla ett Lisp. på dagen. — 3. Bockebröd, under hvilket namn alla de öfriga Umbilicarierna (såväl *vellea* och *polyrrhiza*, som *erosa*, *proboscidea* och *polyphylla*) inbegripis; äfven *Endocarpon miniatum* och *fluviatile* få stundom gå under denna benämning. Denna är i ett så ringa värde att ett Lisp. deraf betales med 16 sk., och i år har nästan intet deraf kunnat afsättas; derjemte är den så lätt att en hel säck deraf fordras till ett Lisp. — Dessutom begagnas af qvinfolken på landet flera af *Lichenes imbricati* & *foliacei* att färga "mosebrunt" med, men deraf samlas intet till afsalu; hit höra isynnerhet *P. saxatilis*, "hvilken när den är gammal blir *P. Omphalodes*" enligt en moss-skrapares försäkran, *P. physodes* och *Cetraria glauca*. — Den insamlade mossan upköpes af landhandlande, och föres isynnerhet till Göteborg; den mossa, hvarned i sednaste åren mesta handel har drifvits, har varit Gråbergsmossan, isynnerhet emedan deraf så mycket tagits i Nor-

ge; dock har i år afsättningen såväl af den som af de andra slagen varit mindre än de förra åren, också har utskeppningen i år från Göteborg varit betydligt mindre än vanligt (till den 11 Sept. blott 5100 Lisp.). Om ett par år (?) mena bönderne att lafvarne återvexa, om de få vara i fred.

D. 10 Juli. Exkursion från Qville till Bodeland och Utgård, att söka *Digitalis*. Denna vexer här på soliga, steniga men dock gräsbevuxna bergssidor, merendels glest bevuxna med gran och björk; på 4 ställen träffade jag den ymnig, ehuru de flesta och väckraste blomstänglarne nu voro afpläckade. Här känner hvart barn vexten, den de kalla Bisköpsklockor, och att den är ursprunglig inföding i dessa berg kan aldrig betviflas. På hemvägen såg jag dess herrliga blomspiror lysa i ett fönster i en bondstuga, och i trädgården utanföre stodo äfven ett par sköna stånd. På tillfrågan erfor jag, att en flicka från gården varit för ett par dagar sedan i bergen ofvånför Utgård, och der på ett ställe (efter beskrifning ändå intet af dem der jag varit) träffat en sådan mängd af dessa blommor, "att hela skogen stått röd af dem." En hop hade hon plockat, delt ut deraf åt granarne och sjelf behållit och ställt i en vattenkruka dem jag sett. Stånden i trädgården voro i våras ditflyttade från samma ställe, men trufdes dock ej så väl eller blefvo så stora och vackra, som på berget; detsamma hade jag redan förut hört.

Trakten kring Bodeland och Utgård är vacker, med höga och sköglupna berg, och mellan bergen täcka och bördiga dalar. Skogen består mest af gran och björk; tall ses ganska sällan. Äfven vid Säteriet Wrem i Qville Socken är blott granskog, och öfverhufvud får man här, då man reser från kusterna inåt landet, förr se granen än tallen. Skogsvegetationen var här nästan densamma som vid Dragsmark: *Impatiens*, *Prenanthes*, *Melica nutans*, *Melampyrum silvaticum*, *Hieracium vulgatum* m. fl.; på mera öppna ställen *Geranium sanguineum*, *palustre* (på en sluttning midtemöt Utgård), *Hieracium rigidum*; i de kala branterna *Origanum*, *Verbascum Thapsus*, *Filago minima*; i en bäckdal på vägen åt Qville *Scirpus silvaticus*, *Triticum caninum*. Vid öfra Torpane vexte *Alchemilla alpina* ymnigt på

sjelfva Ljungbackarne; vid Wrem *Barbaræa præcox*, troligen en flykting ur trädgården.

D. 11 Juli. Resa från Qville till Fjällbacka. — Från "ett fiskarenäste", som Fjällbacka var i Kalms tid, har det nu blifvit en temligen välmående ort, och ingenstädes i skärgården såg jag så välbyggda hus som här; genom frakthandel ha flera af dess invånare samlat betydlig förmögenhet, och man finner här så väl furnerade handelsbodas som i de flesta småstäder. — Göteborgs skärgård kallar man här för "Svenska öarne", ett minne från den tid då Bohuslän ännu var Norskt. — Jag qvarblef i Fjällbacka till den 18:de och tillbragte denna tid isynerhet med exkursioner på de kringliggande holmarne; vädret var också under dessa dagar särdeles gynnande, hvilket hvarken förut eller efteråt var händelsen.

Första dagen besökte jag mest de öar der Kalm fordom botaniserat, men fann dem nu mycket olika hans beskrifningar, och orsaken dertill var lätt förklarad. Redan på hans tid var skogsbristen på dessa trakter svår, och har sedan år från år blifvit allt värre. Folket sjelf säger, att de ha lika svårt efter bränsle som efter mat, mången gång svårare, och sjelf såg jag huru mina roddare hvarje gång jag var i land på någon holme använde hela tiden att samla små torra qvistar och trädpinnar, och dervid ej försmådde stickor af några tums längd. Voro de så lyckliga att påträffa Ljung, kråkris eller någon liten enbuske uprycktes de med roten. På alla de mindre holmarne, der ej folk bott, som kunnat hålla fred, har man nu i 100 år hållit på med att sammanleta allt som möjligtvis kunde brännas, tills de omsider blifvit hvad de nu äro; nakna stenmassor, der ej ens Ljung eller kråkris vexer. Allt gräs och gröna örter upåtes af får, som på de större holmarne gå hela sommaren öfver; på de mindre föras de för några dagar, ehuru det ofta ser obegripligt ut, huru de ens så länge kunna lifnära sig der. — Jag hade från Fjällbacka ämnat göra en resa till Wäderöarne, men den beskrifning jag fick på dem, sammanlagdt med hvad jag här sjelf såg, afskräckte mig derifrån. För Kalm omtalade man, att stor Löfskog varit i fordna tider på dessa öar; "men nu var

här mycket skallot," säger han, "som kommit af getter och bockar, dem bönderna hafva derute; imellan bergen funnos dock här och der vackra backar och lunder, som voro örtfulle." Isynnerhet vexte *Ligustrum* der "i oändelig myckenhet." Numera äro äfven dessa lunder blott en tradition; ja, man omtalar nu som en försvunnen herrlighet på Wäderöarne, att derstädes funnits "ljung i öfverflöd!", hvilken på de sednare åren skall blifvit så utrotad, att föga eller intet deraf återstår. — Sådant såg jag också sjelf förhållandet vara med de flesta smärre holmar, dem jag här besökte.

På stora och lilla Porsholmen fann Kalm *Ligustrum* "i ganska stor myckenhet"; nu fanns deraf blott en enda förkrympt buske högt upp i en bergsskrefva. Likaledes af *Taxus* ett enda stånd; af alla de andra vexter han här såg, återstod intet spår! Endast *Carlina* stod här ymnig, fredad genom sina taggar. — *Malva moschata* vexte öfverflödigt ännu, liksom i Kalms tid, "i skarp jord vid en bergsfot på Lögholmen," hvarifrån dess röda blommor lyste långt ut i sjön. Örtten är hvad Linné kallade "privilegerad för får", af hvilkas åverkan annars sjelfva *Glaucium* bar alltför tydliga spår. Smal, låg och tät-hårig, med findelta blad, var den till habitus ganska olik den vitblommiga *Malva* som jag i Skåne tagit, och som utan tvifvel är en flyktig från trädgårdarne; moschuslukten, hos den friska vexten obetydlig, blef starkarne vid torkning. — Öfriga vexter på Lögholmen voro föga anmärkningsvärda: *Sedum album*, *Geranium sanguineum* (kallad "Sten-Wallmo"), *molle*, *Antirrhinum Linaria*, *Ribes rubrum* ymnig, *Senecio Jacobæa* (mycket ymnig i hela denna trakt), *Agrimonia* (likaledes), *Avena elatior* (likaledes), *Verbascum Thapsus*, *Carex Oederi*, *pulicaris* m. fl. — På hafsstranden *Sagina stricta*, *Alsine marina*, *Halianthus*, *Ligusticum*, *Cochlearia officinalis*, *Anagallis* (allmän på alla stränder häromkring), *Myosotis lingulata*, *Agrostis stolonifera aristata*; — *Statice Limonium*, som på Kalms tid stod här ymnigt, fann jag ej. — *Convolvulus Sepium*, som är en så allmän prydnad för Bohusläns stränder, började nu blomma (*C. arvensis* såg jag ingenstädes under hela resan).

På Wassholmen vexte *Glaucium* utmed hafsstranden dels i sanden, dels bland stenarne; på Tisteholmarne sökte jag den sedan äfven, men förgäfvdes.

På yttre sidan af Dyngö bland stenarne träffade jag de första exemplar af *Hippoglossum maritimum*; jag fann den sedermera på flera andra holmar, ehuru aldrig mer än ett eller ett par stånd på hvar ö. Efter Montin angifves den af gammalt för "Kälön i Qville Socken", men någon ö med detta namn finnes ej, efter allt hvad jag på stället kunde erfara. — Då alla beskrifningar dem jag af denna vext sett, synas vara gjorda efter torra exemplar, torde de anteckningar jag på stället gjorde efter den lefvande vexten, här få införas:

Radix altissime descendens.

Caules ex eadem radice plurimi (50 semel numeravi), laxissimi, decumbentes, inferne simplices, superne in ramos plures florigeros soluti.

Folia subsecunda, utrinque concolora, rore glauco obducta; superne e punctis prominulis scabra, inferne cum caule, pedunculis & calyce lævissima.

Flores initio rubentes, dein cærulei.

Corolla cylindrica; fauce glaberrima, medio (paulo supra insertionem staminum) constricta & fornicibus 5 flavis semiclausa; ore 5-lobo, lobis rotundatis erectis margine crenulato.

Stamina inter fornices assurgentia, circa stylum conniventia.

Fructus (omnium Borraginearum nostrarum maximus) utriculi 4, e disco hypogyno verticaliter surgentes, calyce grandifaculo longiores, stylum arcte cingentes & longitudine fere æquant; sursum acuti, triquetro-pyramidati, basi gibba, dorso convexiusculo, lateribus planis. — Pericarpium tenue, membranaceum, scariosum, vesiculoso-inflatum, adeo ut semen erectum tertiam cavitatis partem non expleat!

Planta omnino sui generis, tam a Pulmonaria quam Lithospermo longe aliena.

I fjorden strax utanföre Fjällbacka ligger en liten klippa,

Gudmundsskåret kallad, som Kalm anför som ett bevis för vattuminskningen, och hvars historia han vidlöftigt vet att berätta; han tillägger, att den på hans tid var stor som ett lagom kam-margolf och stod vid medelmåttigt vatten ungefär en aln öfver vattubrynet. Den utgör derigenom i denna dag ett ovedersägligt bevis, att klipporna i Bohusläns skärgård på de sista 100 åren icke obetydligt höjt sig; ty sjelfva skåret är nu 50 steg långt och ungefär hälften så bredt, och dess öfversta kulle står vid pass $2\frac{1}{2}$ aln öfver vattnets medelhöjd. Också intygas en sådan vattnets minskning enhälligt af allt gammalt folk här i skärgården än i dag, liksom i Kalms tid. — Redan här börjar ebb och flod att bli märkbar, i det hafvet vanligen två gånger på dygnet stiger och faller, ehuru vindar ofta störa dess regelbundenhet; kl. 12 på dagen och 12 på natten skall det enligt folkets utsago vanligen vara lägst. Lågt vatten kallar man här "klotångfyllte," emedan *Fucus vesiculosus*, som öfverallt bekläder klipporna i sjelfva vattenbrynet, då ses ligga alldeles bar, hvilket sällan händer i södra skärgården. (Forts.)

II. Utdrag ur utländska arbeten.

Ur Flora oder Botanische Zeitung för 1843.

I enlighet med den en gång antagna planen, att under denna rubrik meddela utdrag af sådana uppsatser, som hufvudsakligen hörande till den deskriptiva delen af Botaniken kunna vara af intresse för Skandinavians Flora, vill Ref. ur de numror af in-nevarande årgång, hvilka redan kommit honom tillhanda, här endast uptaga följande, hvaremot han möjligen framdeles meddelar i öfversättning en eller annan längre afhandling.

1. Uti N:o 7 förekomma *anmärkingar öfver slägtena bland de Vicke-artade leguminoserne* af Professor Döll. — Förf. anmärker först och främst att hos *Vicieæ* intaga bladen utan undantag en alternerande-tvåradig ställning, under det att hos *Hedysareæ* och *Loteæ* jemte denna ofta förekommer en spiralformig bladställning. — Vidare röjer sig bland de till *Vi-*

cieæ hörande vexter den olikhet, att hos en del äro bladen och småbladen i knoppen sammanvikna, då hos andra väl bladet är hopviket men småbladen hoprullade. — Han visar derefter otillräckligheten af de karakterer, hvilka man, för att skilja *Orobus* och *Lathyrus* från hvarandra, hämtat af när- eller från-varon af klänget, äfvensom af formen af hilum och arillus. Han har derföre sökt efter bättre karakterer och tror sig funnit dem i stiftets beskaffenhet, i det att detta hos en del arter är rakt och ytan nästan perpendikulär mot carina och germen samt parallel med vexillum; hos andra deremot gör det en fjerdedelsvridning mot venster, då äfven alltid carina och merändels alæ visa en likadan tydlig vridning åt venster. Alla arter, hos hvilka det sednare förhållandet eger rum, anser han böra kvarstå under *Lathyrus*, hvaremot han hänförer till *Orobus* dem, som visa det förra förhållandet, hvadan således *L. aphaca*, *nissolia*, *sphaericus*, *pratensis*, *palustris*, *Ochrus*, *articulatus*, *alatus*, &c. blifva att uptaga såsom arter af *Orobus*. — Slutligen uppställes följande schem öfver släktena bland *Vicieæ*.

I. Småbladen i knoppen hopvikna.

Cicer: Stift trådformigt; strängarne mot spetsen vidgade.

Vicia: Stift trådformigt; strängarne sylformiga.

Pisum: Stift sammantryckt, vid basen med tillbakaslagna kanter.

Ervum: Stift platt-tryckt.

II. Småblad i knoppen hoprullade.

Orobus: Stift platt-tryckt, icke vridet; den håriga ytan baktill.

Lathyrus: Stift platt med en fjerdeles vridning åt venster (derigenom skenbart sammantryckt och håriheten, då den eger rum, på venstra sidan).

2. Herr O. F. Lang har i N:o 9 lemnat *bidrag till kändnedom af några Careæ-arter*. Här afhandlas först *C. cæspitosa* L. och närslägtade arter. Efter att hafva yttrat, det Fries' åsigt, att *C. Drejeri* Lang utgör den sanna *C. cæspitosa* L., föranledt upsatsen, visas huruledes Goodenough orsakat den oreda, som herrskar i fråga om *C. cæspitosa* L. Derefter lemnas diagnoser och anmärkningar öfver en del bland dessa

närbeslägtade arter. För jemnförelsens skull med Fries' bestämningar torde diagnoserna här böra uptagas:

C. Drejeri Lang (*C. pacifica* *Drej.* *C. cæspitosa* *Fr.*): spica masc. solitaria, femin. 1—2 cylindricis oblongis erectis pedunculatis (sæpe brevissime pedunculatis); bracteis foliaceis scaberri-
mis, basi auriculis 2 subamplectentibus evaginatibus; stigm. 2; fructibus muriculatis ellipticis planis nervosis rostratis subpedunculatis deciduis, rostello terete indiviso; culmo muriculato-scabro; foliis flaccidis scabris; foliorum vaginis infimis minute reticulato-fissis; rad. dense cæspitosa. — Hab. in pratis paludosis.

C. cæspitosa L. (*C. stricta* *Good.*): spica masc. 1—2, femin. 2—3 erectis cylindricis subsessilibus elongatis sæpeque apice masculis; bract. foliaceis basi auriculis 2 evaginatibus; stigm. 2; fruct. glabris ellipticis planis nervosis rostratis deciduis, rostello terete indiviso; culmo foliisque erectis strictis glabris, folior. vaginis omnibus grosseque reticulato-fissis; rad. densissime cæspitosa maximosque fasciculos exhibente. — Hab. in paludibus profundioribus. — Förf. anser denna för den sanna Linneanska *C. cæspitosa* till följe af Linnés ord: "majores fasciculos quam in ulla alia specie formans." — Morisons fig., som citeras af Linné, höra ej hit; fig. 14 föreställer *C. glauca* Scop. och fig. 3 *C. acuta*.

C. Goodenovii Gay (*C. cæspitosa* *Good.* & auctt. *C. vulgaris* *Fr.*): spica masc. solitaria, fem. 3 erectis cylindricis obtusis sessilibus l. infima rarius pedunculata; bract. foliaceis culmo brevioribus basi auriculis 2 evaginatibus; stigm. 2; fruct. glabris ellipticis obtusis planis multinervosis brevissime rostratis persistentibus; rostello terete indiviso; culmo foliisque erectis scabris; folior. vaginis integris; rad. laxe cæspitosa & stolonifera. — Hab. in pratis & pascuis ubique.

C. borealis Lang: spica masc. solitaria brevi oblonga crassa, femin. 3—4 erectis oblongo-cylindricis abbreviatis, infimis remotis pedunculatis, supremis subapproximatis interdum apice masculis sessilibus; bract. late foliaceis, infima latissima culmum superante, basi bracteæ infimæ auriculis 2 connatis, aliarum auriculis liberis distantibus, omnibus evaginatibus; stigm. 2; fruct. glabris ellipticis planis enerviis (?) breve rostratis, rostello terete indiviso; culmo erecto trigono obtusangulo, angulis apice

culmi scabris; foliis latis erectis margine scabris, folior. vaginis integris; radice . . . — Hab. in stagnis & paludibus summarum alpium Norvegiæ. — Liknar mest *C. cæspitosa* L. (sec. Lang) och *C. Goodenovii* Gay; skiljes från förra genom det felande bladskidenälet, från sednare genom den långa bractean; från *C. aquatilis* genom de tjocka och korta honaxen och det ensamma hanaxet; genom samma karakterer skiljes den från *C. acuta*, hvarmed den föröfrigt ej har likhet. Svenska botanister utdela den under namn af *C. aquatilis* eller ock *C. aquat. β nardifolia*; men från denna sistnämnda, som Förf. anser för en del höra till *C. acuta* eller måhända, såsom Gay menar, till *C. Goodenovii*, skiljes den genom den nedersta breda och långa bractean. Som Förf. ej sett fullt mogna frukter, kan han ej med bestämdhet säga om de sakna nerver.

Till slut meddelas en analytisk uppställning af de med *C. acuta* förvandta europeiska arter.

Förf. afhandlar derefter *C. muricata* L. och dermed närbeslägtade arter, hvilka diagnostiseras på följande sätt.

C. muricata L. spica composita oblonga densa l. basi interrupta, spiculis apice masculis, fruct. squarroso-patentibus lanceolato-ovatis plano-convexis in rostrum margine dense serrulato-scabrum acuminatis obsolete nervosis, glumis mucronatis fructu brevioribus, culmo angulis superne scabro foliisque strictis, flavoviridibus, rhizomate obliquo cæspitoso. — *α. contigua*: spica brevior densa raro basi interrupta, fruct. brunneo-flavescentibus, glumis obscurioribus, foliis culmo fructifero brevioribus. — *C. contigua* Hoppe. — Hab. in pratis, pascuis. — *β. interrupta*: spica elongata basi longe interrupta, fruct. viridibus albido-marginatis, glumis pallide-viridibus, fol. culmum subæquantibus. — *C. virens* Auctl. nec Lam. *C. muricata* Hoppe. — Hab. in silvis & nemoribus. — *γ. longibracteata*: spicula infima bractea foliacea culmum superante l. saltim æquante fulta. — *C. virens* Lam.

C. divulsa Good. spica composita longa, basi valde interrupta, spiculis apice masculis, supremis approximatis, intermediis remotis, infima longe distante sæpe pedunculata, interdum ramosa, fruct. erectis lato-ovatis plano-convexis in rostrum mar-

gine leviter scabrum acuminatis enerviis, glumis mucronatis fructu brevioribus, culmo superne scabriusculo gracili valde debili subnutante foliisque flaccidis cæsio-viridibus, rhizomate obliquo cæspitoso.

C. guestphalica Bönningh. spica composita longa basi valde interrupta, spiculis apice masculis supremis approximatis, infimis remotis pedunculatis, omnibus paucifloris. fruct. erectis l. paululum divergentibus rotundo-ovatis antice convexis postice paululum elevatis in rostrum curvatum margine leviter scabrum acuminatis, basi apiceque nervosis, glumis mucronatis fructu brevioribus, culmo superne scabriusculo debilissimo foliisque nutantibus læte viridibus, rhizomate obliquo cæspitoso.

III. Hvarjehanda.

1. Sedan Professorn, L. N. O., Dr Svanberg, hvilken under flera år till Kongl. Vetenskaps Societetens i Upsala utmärkta förkofran och heder varit nämnde Societets Sekreterare, i anseende till sin höga ålder nedlagt denna befattning, har Societeten i dess ställe till sin Sekreterare utsett Prof., R. N. O., Mgr. El. Fries.

2. Apotekaren H. E. Grabowski, hvilken i förening med Wimmer utgifvit *Flora Silesiæ* och sednast en *Flora von Oberschlesien und dem Gesenke* (Bresl. 1843) dog i Breslau d. 1 Oktober 1842. Han var född d. 11 Juli 1792 i Leobschütz i Öfver-Slesien. — Arch. Menzies, hvilken beledsagade Vancouver på dess upptäcktsresa i sydhafvet och längs Amerikas nordvestra kust, dog i London 16 Febr. 1842. Han var född 1754. — Kirilow, en ung Ryss, hvilken i sällskap med Karèlin bereste östra Songorien och jemnte denne utgaf *Enumeratio plantarum Songoriæ orientalis*, afled likaledes under förflutna året på återresan till Moskau.